

НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

На правах рукопису

УДОВИЧЕНКО
ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

**ФУНКЦІЇ УСТАНОВЧОГО ДОГОВОРУ
В ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВАХ**

Спеціальність: 12.00.03 — цивільне право; сімейне право;
цивільний процес; міжнародне приватне
право

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеню
кандидата юридичних наук

Харків — 1995

АВ 3а.9а6

Дисертація є рукопис

Робота виконана на кафедрі цивільного права Національної юридичної академії України

Науковий керівник — доктор юридичних наук, професор
АЗІМОВ Ч. П.

- Офіційні опоненти:
1. Заслужений діяч науки і техніки України, доктор юридичних наук, професор
ШЕВЧЕНКО Я. М.
  2. Кандидат юридичних наук, доцент
ТОВКУН І. М.

Провідна організація — Київський національний університет ім. Т. Шевченка

Захист відбудеться «28» вересня 1995 р. о 14-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.068.25.01 в Національній юридичній академії України (310024, Харків, вул. Пушкінська, 77)

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Національної юридичної академії України (310024, Харків, вул. Пушкінська, 77)

Автореферат розісланий «27» серпня 1995 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор юридичних наук, професор

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

ГОНЧАРЕНКО В. Д.

ЛНБ України ім. В. Стефаніка

007555826 (X)

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Тривалий час в нашій країні юридичні особи виникали в розпорядчому та дозвільному порядку за розпорядженням або зі згоди відповідного органу влади або управління. Нормативно-явочний порядок застосовувався в обмеженій сфері і був глибоко заформалізований.

З переходом від адміністративно-командної до ринкової економіки в Україні почало розвиватися підприємництво, що викликало необхідність створення юридичних осіб безпосередньо з ініціативи підприємців. Ці вимоги економічного життя були закріплені в низці спеціальних законодавчих актів, а саме: Законах «Про власність», «Про підприємництво», «Про підприємства в Українській РСР» та ін.

Найдинамічніший розвиток та широке розповсюдження одержала така організаційно-правова форма підприємництва, як господарські товариства, до яких відносяться: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні та командитні товариства.

Порядок їх створення та діяльності безпосередньо регулюється Законом України «Про господарські товариства».

Вказаний закон встановлює, що для виникнення та існування господарського товариства необхідно укладання установчого договору між його засновниками (учасниками). Установчий договір регулює як «внутрішні» відносини між учасниками, так і «зовнішні», тобто відносини господарських товариств з іншими суб'єктами цивільного обороту, у зв'язку з чим має визначальну роль у створенні товариства.

Аналіз практики створення та діяльності господарських товариств довів, що їх засновники та учасники стикаються зі значними труднощами при укладанні та виконанні установчих договорів. Ці правові проблеми обумовлені тим, що діючі нормативні акти не розкривають змісту установчого договору, не визначають його роль у створенні та діяльності господарських товариств.

Відсутність належної правової регламентації в регулюванні правовідносин в цій галузі підвищує значення договору як засобу піднормативного регулювання суспільних відносин.

Ступінь наукової розробленості теми. Прообразом установчого договору є договір товариства, відомий ще римському праву. Товариські об'єднання успішно розвивались та функціонували в період накопичення та концентрації капіталу в дореволюційній Росії, а також після Жовтневої революції 1917 року під час НЕПу аж до переходу до адміністративно-командного управління економікою. Питання правового регулювання змісту договору товариства досліджувались в працях дореволюційних російських та українських цивіль-

стів: О. І. Горбачова, В. Б. Єльяшевича, О. І. Камінки, А. Квачевського, В. Я. Максимова, Д. І. Мейера, В. Победоносцева, В. І. Синайського, П. Є. Соколовського, В. Удінцева, Г. Ф. Шершеневича, П. Цитовича, в опублікованих в 20-х роках в період НЕПу працях І. Брауде, В. Ю. Вольфа, В. А. Краснокутського, С. Н. Ландкофа, В. І. Шретера та інших.

В радянський період з одержавленням власності та створенням підприємств в розпорядчому та дозвільному порядку сфера дії установчого договору була суттєво обмежена. До ЦК УРСР 1963 року норми про товариства не ввійшли, ало договір продовжував застосовуватися як засіб для створення окремих видів юридичних осіб, у зв'язку з чим інтерес до нього в науці цивільного права зберігався. Питань, пов'язаних з договором про створення юридичної особи в тій чи іншій мірі торкалися такі вчені як Р. С. Ажимов, З. С. Беляєва, Ц. В. Бичкова, С. М. Братусь, Л. М. Дашевська, Н. П. Журавльов, О. С. Іоффе, М. І. Кулагін, В. Ф. Маслов, А. І. Масляев, В. П. Мозолін, І. Б. Новицький, П. А. Панкратов, З. А. Підопригора, К. І. Седунов, Н. Г. Семилютіна.

Серед сучасних правознавців, що досліджували установчий договір, можна назвати Н. В. Козлову, В. Л. Мусіяку, О. А. Підопригору, О. М. Садікова, І. В. Спасібо, Є. А. Суханова, Ю. О. Тімохова.

Разом з тим, не дивлячись на широке використання установчого договору для регулювання відносин у сфері підприємницької діяльності, в Україні до сьогодні нема не тільки жодного монографічного чи дисертаційного дослідження, присвяченого вказаному договору, але і в наукових статтях йому приділяється надзвичайно мало уваги.

Це викликає необхідність розробки теоретичної моделі даного договору, визначення його функцій та суттєвих умов, а також пропозицій по удосконаленню діючого законодавства в цій сфері, чим і обумовлений вибір теми дисертації.

Мета та основні завдання дослідження. Основна мета праці полягає в комплексному аналізі законодавства про установчий договір, практики його застосування, у визначенні юридичної природи та специфіки цього договору, його функцій в регулюванні відносин по створенню та діяльності господарських товариств, розробці рекомендацій, направлених на удосконалення діючого законодавства, що регулює вказані відносини.

Завдання дисертаційного дослідження полягає в наступному:

- проаналізувати юридичну природу установчого договору, його місце в системі цивільно-правових угод;
- розглянути основні теоретичні питання, що стосуються функцій установчого договору, які ще не одержали достатнього дослідження;

- з'ясувати обов'язкові моменти установчого договору;
- визначити роль установчого договору у створенні та діяльності господарських товариств, його співвідношення з статутом;
- розробити конкретні пропозиції по удосконаленню законодавства, що регулює зміст установчого договору.

Об'єктом дисертаційного дослідження був обраний установчий договір з точки зору виконуваних ним функцій в процесі виникнення та діяльності різних видів господарських товариств.

Предметом дослідження є система нормативних актів, що регулюють створення та діяльність господарських товариств, судова та арбітражна практика їх застосування, а також літературні джерела.

Методологія та теоретичні основи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувались такі научні методи: логічний, системний, статистичний, історичний та порівняльний.

Сформульовані в дисертаційному дослідженні теоретичні висновки та практичні рекомендації ґрунтуються на працях уже названих вчених, які досліджували питання правового регулювання товариського та установчого договору, а також на загальних досягненнях цивільно-правової науки, в основному роботах С. М. Братуся, М. І. Бару, М. В. Гордона, Ю. П. Єгорова, О. С. Іоффе, Є. А. Флейшица, Р. О. Халфіної.

В роботі аналіз здійснений на базі іноземних літературних джерел, авторами яких є: Т. Арідзуки, С. Вагацума, Є. Годеме, Г. Ласк, Де Ла Моранд'єр, Самонд та Вільямс, Р. Сват'є, Дж. Чарльворт та інші.

Практична основа дослідження. Для проведення дослідження були використані нормативні акти України та ряду зарубіжних країн, що регулюють діяльність господарських товариств, матеріали практики арбітражних судів, виконавчих комітетів місцевих Рад, що здійснюють державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, нотаріальних контор. Автором вивчений ряд установчих документів різних господарських товариств, практика юридичних фірм м. Харкова.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше в Україні на рівні монографічного дослідження розглядаються питання юридичної природи установчого договору та його функціонування у створенні та діяльності господарських товариств.

На основі проведеного дослідження на захист вносяться такі основні положення:

1. За своєю природою установчий договір відноситься до договорів товариства і характеризується як «узгоджена угода» майнового разом з тим організаційного характеру, волевиявлення учасників якої мають спільну направленість.

2. Призначення установчого договору як цивільно-правової основи для створення господарського товариства, що наділяється правами юридичної особи для здійснення підприємницької діяльності.

3. Установчі договори в залежності від їх функцій в господарських товариствах можна розділити на два основні види: договір про створення товариства (в акціонерних товариствах, товариствах з обмеженою відповідальністю, товариствах з додатковою відповідальністю); договір про створення та діяльність товариства (в повних та командитних товариствах).

4. В період від укладання договору до реєстрації товариства засновники (учасники) мають право вступати в правовідносини з третіми особами як від свого імені, так і від імені товариства, що створюється. Всі укладені ними від імені товариства угоди набувають юридичної сили для товариства тільки після його згоди.

5. Співвідношення установчого договору та статуту таке, що договір є рішенням про створення товариства, а статут — своєрідний локальний нормативний акт, що приймається у відповідності з таким рішенням. У зв'язку з цим принципові моменти, що визначають основи правосуб'єктності товариства та містяться в договорі, повинні бути відтворені в статуті товариства.

6. Підстави та порядок виключення з повного та командитного товариства повинні бути детально урегульовані в установчому договорі, оскільки відносини в цих товариствах мають довірчий характер.

7. Розроблені рекомендації по удосконаленню правового регулювання змісту та функцій установчого договору. Визначене місце правових норм про установчий договір в проекті нового Цивільного кодексу України.

8. Розроблені зразки установчого договору для окремих видів товариств.

Теоретичне та практичне значення роботи полягає в тому, що одержані в результаті дослідження висновки та рекомендації можуть бути використані при підготовці нового Цивільного та Торгового кодексу України, для подальшого удосконалення Закону «Про господарські товариства». Розроблені зразкові установчі договори можуть застосовуватися в практиці створення діяльності заснованих на угоді юридичних осіб. Основні положення роботи можуть бути використані при підготовці підручника та навчальних посібників для студентів юридичних вузів, а також при викладанні курсу «Цивільне право України» та спецкурсу «Господарські товариства».

Деякі висновки в дисертації носять дискусійний постановчий характер і можуть служити основою для наступних наукових досліджень.

Апробація результатів дослідження. Результати проведеного дослідження апробовані при обговоренні дисертації на засіданнях кафедри цивільного права Національної юридичної академії України, а також використані в навчальному процесі при проведенні практичних занять зі студентами по курсу цивільного права. Матеріали дисертації використовувались при підготовці наукових повідомлень та доповідей в студентському гуртку по цивільному праву.

Основні положення дисертації знайшли відображення в наукових статтях, тезах доповіді на Міжрегіональній науковій конференції молодих вчених: «Правове регулювання державного будівництва в Україні та проблеми удосконалення законодавства» (Харків, 1992).

Структура роботи визначена з урахуванням мети та завдань дослідження. Дисертація складається з вступу, трьох глав, висновків, двох додатків та бібліографії.

Зміст роботи

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, його теоретичне та практичне значення, визначається мета та завдання, методологічна основа та наукова новизна.

В першій главі «Походження, розвиток та юридична природа установчого договору» аналізується процес розвитку установчого договору в цивільному праві та визначається його юридична природа.

Перший параграф «Походження та розвиток установчого договору» присвячений дослідженню виникнення установчого договору та його розвитку в таких економічних умовах, що змінюються з часів Римської імперії до наших днів.

Досліджуваний договір первісно виник як правова форма опосередкування відносин між декількома особами, які поєднали своє майно (або його частину) для досягнення загальної господарської мети і називався договором товариства. Основна мета договору товариства спочатку полягала в здійсненні певної угоди з третіми особами, для чого учасники надіялися одного з свого середовища повноваженнями на ведення загальної справи.

Спілки купців та ремісників, створені на основі такого договору, називались товариствами і спочатку не визнавались юридичними особами, внаслідок чого права та обов'язки по угоді, укладеній учасником з третіми особами хоч би і в інтересах товариства, придбавав сам учасник як окремий громадянин, а не товариство як організація.

З розвитком та розповсюдженням товариських спілок вони набували все більше рис, притаманних правоздатним поєднанням: кредитори товариства мали переважне право перед кредиторами окремих

учасників на задоволення претензій з майна товариства; уповноважений товариства став розглядатися як повноправний представник товариства, в особі якого контрагенти по угодах бачили товариство як єдину організацію. Та все ж таки, особою за римським правом була тільки людина.

Інститут юридичної особи сформувався дещо пізніше разом з розвитком колективних утворень та процесом накопичення та концентрації капіталів.

Договори товариства, що мали за мету створення нової організації для занять підприємницькою діяльністю, не тільки заклали основу для виникнення юридичних осіб, але стали успішно застосовуватися для їх створення в багатьох країнах.

Правове регулювання договірних об'єднань закріплювалось в цивільному або торговому законодавстві.

В українському законодавстві правове регулювання створення юридичних осіб шляхом укладання договору знайшло своє відображення та подальший розвиток після революції 1917 року. Цивільний кодекс УРСР, затверджений ВЦВК 16 грудня 1922 року приділив значну частину своїх норм законам про товариства. Наявність правової бази, а також свобода підприємницької діяльності та приватної власності обумовили бурхливий розвиток акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю, повних товариств, товариств на вірі (командитних).

З переходом до адміністративно-командного управління економікою та одержавленням власності в 20-30-ті роки ці організації стали втрачати своє значення в господарському обігу, що стало наслідком державної політики, направленої на ліквідацію приватної власності та укріплення державної «всенародної» власності. Централізація функцій по управлінню економікою не могла поєднуватися з розвитком підприємницьких структур, створених шляхом об'єднання приватних капіталів, оскільки такі структури діяли за законами ринку, а не вказівками адміністративних органів. На зміну їм прийшли трести, державні підприємства та об'єднання, які створювались на відміну від товариств не на договірній основі, а в розпорядчому чи в дозвільному порядку.

Разом з тим в колгоспно-кооперативному секторі економіки, де не так виявлялася перевага державної власності та зберігались ринкові відносини, продовжували створюватись на договірних засадах та успішно функціонувати міжгосподарські підприємства та організації, близькі за своєю природою до товариств.

Пізніше, в кінці 80-х років нинішнього століття установчий договір застосовувався для регулювання відносин по створенню спільних підприємств на території України, не дивлячись на майже повну відсутність правової регламентації його змісту в цей період.

Та обставина, що установчий договір не був передбачений ні ЦК УРСР, ні цивільними кодексами союзних республік, стала приводом для різноманітної трактовки його з боку вчених: як організаційного договору, як різновидності договору про сумісну діяльність, договору на користь третьої особи.

В діючому законодавстві України установчий договір вперше названий таким в Законі «Про господарські товариства», що був введений в дію 1 жовтня 1991 року, в зв'язку з чим знову виникла необхідність в дослідженні його правової природи.

В другому параграфі «Юридична природа установчого договору» аналізуються характерні риси установчого договору, ознаки, що відрізняють його від інших цивільно-правових угод.

Установчий договір являє собою один із видів договору товариства.

Аналіз починається з дослідження угоди, на основі якої укладається останній. Ця угода, на відміну від інших, що засновані на зустрічній волі сторін, базується на збігові направлень волевиявлення учасників, у зв'язку з чим одержала назву: «узгоджена угода».

Договір товариства в залежності від його мети можна розділити на:

- договір про сумісну діяльність (просте товариство);
- установчий договір.

Договір про сумісну діяльність укладається у випадках, коли господарська мета, що поставлена, може бути досягнена без створення юридичної особи лише на базі спільної власності учасників.

Якщо метою є одержання прибутку і для її досягнення потрібне створення юридичної особи, укладається установчий договір, в якому висловлюється воля засновників (учасників) на створення товариства, встановлюються їх права і обов'язки, взаємовідносини зі створюваною організацією, визначаються організаційно-правова форма та основи правосуб'єктності створюваної організації, закладається юридична основа створення її майна, відокремленого від майна засновників (учасників).

Господарські товариства, що виникають на засадах установчого договору, поділяються на статутні (акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю), та договірні (повні та командитні товариства).

В перших установчий договір має регулювати процес створення юридичної особи до її державної реєстрації. Надалі діяльність товариства регулюється статутом.

В других створення та діяльність товариства регулюється тільки договором, оскільки відносини учасників базуються не тільки на об'єднанні вкладів, але і взаємній довірі, що зумовлює «особистий момент».

В зв'язку з тим, що досліджуваний договір служить одним із установчих документів господарського товариства (в повних та командитних — єдиним), він завжди повинен здійснюватись в письмовій формі у вигляді єдиного договірного тексту.

В другій главі дисертації «Функції установчого договору в період створення господарського товариства» досліджуються функції установчого договору в регулюванні відносин на стадії виникнення господарського товариства.

В першому параграфі «Регулювання відносин між учасниками договору» визначається коло осіб, які можуть бути засновниками та учасниками договору і розглядаються відносини між останніми, що складаються на етапі створення товариства. Створювачам господарських товариств можуть бути за загальним правилом фізичні особи, не обмежені законом в правоздатності та дієздатності і юридичні особи всіх форм власності, крім випадків, передбачених законодавчими актами України.

Автор вважає, що за неповнолітніми у віці від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років повинно бути визнано право брати участь в товариствах, оснований на об'єднанні капіталів, якщо на те є згода батьків (усиновителів) або піклувальників, або коли засновницький вклад здійснюється за рахунок заробітної плати, авторської та винахідницької винагороди.

Особам, обмеженим в дієздатності судом, також може бути надане право на участь в господарських товариствах, оскільки обмеження дієздатності установлюється для виключення можливості придбання ними спиртних напоїв або наркотичних речовин, тобто їм заборонено здійснювати угоди, що направлені на обмін, тоді як установчий договір здійснюється з метою одержання прибутків.

Однак не всі дієздатні громадяни можуть бути засновниками та учасниками господарських товариств. Обмеження права окремих громадян займатися підприємницькою діяльністю обумовлено або тим, що вони займають певну посаду в органах влади, управління, суду, прокуратури та ін., або здійсненням ними певних корисних злочинів. Обмеження, встановлене для державних службовців, не позбавляє їх права на одержання дивідендів від корпоративних прав, що належать їм. Право на участь в управлінні суб'єктами підприємницької діяльності вони можуть передати своїм представникам.

Юридичні особи, що є власниками майна, вправі виступати засновниками та учасниками всіх господарських товариств у відповідності з їх статутами.

Державні підприємства та об'єднання, що володіють майном на правах повного господарського відання за деякими вилученнями позбавлені права засновувати товариства.

В процесі діяльності по створенню господарського товариства, що регулюється установчим договором, суб'єкти останнього вступа-

ють в правовідносини як між собою, так і з третіми особами. Права та обов'язки засновників та учасників товариства по відношенню один до одного в деякій мірі регламентуються законом, але в більшій визначаються установчим договором, який може містити різні погоджені учасниками умови, що не передбачені законом і не суперечать йому.

До таких умов відносяться: розмір та порядок внесення вкладів в статутний фонд, оцінка вкладів негрошового характеру, конкретні зобов'язання та обсяг витрат кожного по організації товариства.

Права та обов'язки засновників та учасників виникають з моменту здійснення договору в установленій формі, тобто підписання єдиного договірної тексту, а у випадку, коли засновниками (учасниками) є фізичні особи — з моменту нотаріального засвідчення їх підписів.

Результатом виконання цих обов'язків є створення необхідних передумов для державної реєстрації товариства, яка служить формальним визнанням за організацією прав юридичної особи.

В другому параграфі «Компетенція засновників в цивільному обороті» розглядається функція установчого договору по регулюванню відносин засновників (учасників) товариства з третіми особами на етапі створення товариства до його державної реєстрації.

Нормативна регламентація вказаних відносин недостатньо визначена, що може бути доповнено умовами договору, який укладається засновниками (учасниками). Раніше вчені, які досліджували договір товариства, вважали, що вказана угода до моменту визнання товариства юридичною особою регулювала відносини тільки між товаришами, але не з третіми особами.

Діюче законодавство України та світова практика по-іншому вирішує це питання. Закон України «Про господарські товариства» (ст. 8) допускає можливість укладення засновниками (учасниками) угод від імені товариства до моменту державної реєстрації останнього. Такі угоди породжують для товариства права та обов'язки тільки у випадку їх наступного схвалення товариством після його остаточного оформлення. Схвалення повинно бути висловлене у вигляді рішення вищого органу товариства.

В світовій практиці існує ряд теорій, що обґрунтовують покладання відповідальності на товариство по договорах, що укладаються засновниками, а саме: схвалення, прийняття, тривала оферта, новація і т. п.

Якщо схвалення не послідувало, то відповідальність за такими угодами несуть засновники (учасники) в частковому, або солідарному порядку, який повинен бути визначений в установчому договорі (для засновників акціонерного товариства солідарна відповідальність на цьому етапі встановлена нормативно в ст. 26 Закону України «Про господарські товариства»).

Уявляється, що в період між укладанням установчого договору і реєстрацією юридичної особи об'єднання засновників виступає в цивільному обороті як просте товариство.

Третій параграф другої глави «Співвідношення установчого договору та статуту господарського товариства» присвячений аналізу співвідношення установчого договору та статуту господарського товариства.

Діюче законодавство України не дає чіткого розмежування умов та функцій установчого договору та статуту.

Установчий договір, що є за своєю природою угодою, укладається при наявності схвалення його умов кожним із засновників (учасників). Оскільки в установчому договорі висловлюється воля засновників (учасників) на виникнення товариства, він визнається правостворюючим фактом, рішення про створення суб'єкта підприємницької діяльності.

В договорі закріплюються права та обов'язки засновників (учасників) на етапі створення товариства, а в повних та командитних — також в період діяльності, визначається розмір, склад, порядок внесення вкладів в статутний фонд, розмір відповідальності по зобов'язаннях, що виникли до реєстрації товариства, повноваження учасників на ведення спільних справ та інші положення, що мають договірний характер.

Статут являє собою акт, що визначає структуру, функції та правоздатність створюваної організації.

На відміну від договору статут приймається не шляхом укладання угоди, а шляхом затвердження його вищим органом товариства (установчими зборами акціонерів, зборами учасників товариства з обмеженою відповідальністю та ін.). Причому для затвердження статуту не обов'язково досягнення одностайності як в договорі, а досить схвалення кваліфікованою більшістю.

Положення статуту не повинні суперечити установчому договору, оскільки останній виражає волю засновників (учасників) товариства і встановлені в ньому умови не можуть змінюватися за рішенням органів створеної на його основі юридичної особи. В протилежному випадку засновники (учасники) можуть розірвати установчий договір, що приведе до ліквідації товариства.

Призначення статуту полягає у визначенні правового статусу товариства, мети та предмету діяльності, внутрішньої структури, принципів керівництва діяльністю товариства, складу та компетенції органів управління та ін. Статут вступає в силу з моменту надання товариству статусу юридичної особи і являє собою свосвідний нормативний акт локального характеру. Разом з тим він не повинен суперечити діючому законодавству, що виключає можливість визнання його спеціальним законом, який застосовується у випадку колізії між його правилами та правилами загального закону.

В третій главі «Функції установчого договору в період діяльності повного та командитного товариства. Припинення повного та командитного товариства» розглядаються функції установчого договору в період діяльності повного та командитного товариства аж до їх припинення.

Перший параграф «Функції договору в регулюванні внутрішніх відносин в товариствах» присвячений дослідженню внутрішніх відносин між учасниками, що регулюються установчим договором. До них відносяться: ведення справ товариства, порядок передачі частки учасником та його вихід з товариства, розподіл доходів та збитків.

Ведення справ в повному та командитному товаристві здійснюється зі згоди всіх учасників незалежно від розмірів частки кожного з них на відміну від товариств капіталу.

Ведення справ може здійснюватися як усіма учасниками, так і одним або декількома з них, що виступають від імені товариства. В останньому випадку об'єм повноважень учасника закріплюється в дорученні, яке повинно бути підписане іншими учасниками.

Учасник може вийти з товариства, при цьому саме товариство зберігається, якщо в ньому залишилось два або більше учасника. У випадку, коли в товаристві залишився один учасник, воно згідно діючого законодавства підлягає перереєстрації в приватне підприємство. Автор вважає доцільним ввести в законодавство правила про те, що повне товариство може складатися з однієї особи, як це є в світовій практиці. Дана думка обґрунтовується тим, що в приватному підприємстві на відміну від повного товариства власник підприємства не несе повну відповідальність по боргах, у зв'язку з чим у випадках перетворення повного товариства в приватне підприємство можуть постраждати інтереси кредиторів.

У випадку смерті фізичної особи—учасника повного товариства—або реорганізації юридичної особи — учасника для їх спадкоємців (правонаступників) встановлене переважне право вступу в товариство. В роботі розкривається декларативний характер вказаного переважного права, оскільки закон «Про господарські товариства» допускає можливість відмови товариства в прийнятті спадкоємця (правонаступника).

Порядок розподілу прибутків та збитків визначається в установчому договорі. Якщо угодою учасників встановлені пропорції для розподілу прибутків, але не визначене питання про розподіл збитків, то кожний учасник товариства повинен нести відповідальність в тій же пропорції, в якій ділиться прибуток.

В другому параграфі третьої глави «Функції договору в регулюванні зовнішніх відносин товариств» розглядаються питання регулювання установчим договором відносин повних та командитних товариств з третіми особами.

В цих відносинах контрагентом третіх осіб є не той чи інший учасник, що представляє інтереси товариства, а саме товариство. В зв'язку з цим воно повинно бути індивідуалізовано і містити в установчому договорі фірмову назву, місце знаходження, рід діяльності та інші відомості.

В зовнішні відносини товариство може вступати як безпосередньо згідно волі всіх засновників, так і по волі одного або декількох, що виступають від імені товариства. Кожний з учасників, що вступає у відносини з третіми особами, зобов'язаний проявляти розумну ініціативу та турботу про інтереси товариства і не перевищувати наданих йому повноважень.

Якщо учасник, що діяв у загальних інтересах, не мав на те повноважень, і його дії не отримували схвалення іншими учасниками, а товариство в результаті укладеної ним угоди придбало або зберегло майно, то воно повинно відшкодувати учаснику пов'язані з цією угодою витрати, інакше виникнуть відносини, що регулюються ст. 469 ЦК України, яка встановлює, що особа, яка одержала майно за рахунок іншої особи (в даному випадку учасника) без достатніх підстав, установлених законом або договором, зобов'язана повернути безпідставно надбане майно цій особі.

Зміст правоздатності господарських товариств в діючому законодавстві врегульовано нечітко. Проглядає протиріччя між статтею 26 ЦК України, що наділяє юридичну особу спеціальною правосуб'єктністю відповідно мети його діяльності, та ст. 1 Закону «Про господарські товариства», яка базується на принципі загальної правоздатності і встановлює, що товариства можуть займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, що не суперечить законодавству України.

Автор приходить до висновку, що доцільно в законодавстві встановити загальну правоздатність господарських товариств, яка виражається в тому, що в нормативних актах встановлюються загальні правомочія, які автоматично визнаються за кожним суб'єктом підприємницької діяльності, якщо установчі документи не містять яких-небудь обмежень. Це спростило б можливість учасникам обороту реагувати на кон'юнктуру ринку та переливати капітали з однієї сфери підприємництва в іншу.

Повне та командитне товариство відповідає за своїми зобов'язаннями належним йому майном. Учасники товариства несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, на яке може бути звернено стягнення тільки при ліквідації товариства. В інших випадках учасники відповідальності не несуть.

В третьому параграфі «Припинення повного та командитного товариства» розглянуті підстави та порядок припинення повних та командитних товариств.

Припинення діяльності товариства може бути добровільним або примусовим.

Згода всіх учасників товариства — достатня підстава для припинення установчого договору, заснованого на взаємному волевиявленні тих же осіб. При цьому повинна бути повна одностайність, а не схвалення більшістю.

У випадку припинення товариства шляхом ліквідації створюється ліквідаційна комісія, до якої переходять права по здійсненню заходів, що забезпечують ліквідацію. Всі інші права зберігаються за товариством. У зв'язку з цим учасники товариства на етапі прийняття рішення про створення ліквідаційної комісії повинні визначити її правомочія. Угоди, укладені членами ліквідаційної комісії, що виходять за межі наданих повноважень (вплата боргу, по якому закінчився термін позовної давності, складення боргу і т. ін.), треба віднести до угод, укладених членами комісії від свого імені в своїх інтересах, або таких, що оспоруються.

В закінченні дисертації зроблені наукові висновки, надаються пропозиції по вдосконаленню цивільного законодавства, що регулює установчих договір.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях автора:

1. Сунцов В. В., Удовиченко А. С. Акции как объекты гражданских прав. Актуальные проблемы правовой реформы. Сборник научных трудов. Киев. УМК ВО. — 1990. — С. 33—38.

2. Удовиченко А. С. Понятие учредительного договора. //Актуальные проблемы становления государственности в Украине. Краткие тезисы докладов и научных сообщений межрегиональной научной конференции молодых ученых и соискателей. (Отв. ред. Панов Н. И.) Харьков. Украинская юридическая академия. Харьков — 1995. — С. 20—21.

3. Удовиченко А. С. Правовое положение учредителей в период создания хозяйственного общества. Бизнес-информ. 1995. № 27—28. С. 18—19.

A. S. Udovichenko. Functions of Agreement of Incorporation in Economic Entities.— Thesis for Doctor of Law degree. Speciality 12.00.03; Civil law; family law; civil procedure; private international law.— Ukrainian National Academy of Law. Kharkov 1995.

Role and functions of the agreement of incorporation in regulating inside and outside relations aimed at creation and activity of economic entities in the Ukraine are analysed. Legal nature of the agreement of incorporation, its compulsory conditions and correlations with the Articles of the economic entity are investigated. The author formulates some ways of improvement and possible amendments to Civil Law and effective legislation on the economic entities in the Ukraine.

Удовиченко А. С. Функции учредительного договора в хозяйственных обществах.

Диссертация в виде рукописи на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 — гражданское право; семейное право; гражданский процесс; международное частное право. Национальная юридическая академия Украины, Харьков, 1995.

Анализируются функции учредительного договора в регулировании внутренних и внешних отношений по созданию и деятельности хозяйственных обществ в Украине. Исследуется юридическая природа учредительного договора, его обязательные условия, соотношение с уставом общества. Сформулированы конкретные предложения по совершенствованию Гражданского кодекса Украины и действующего законодательства о хозяйственных обществах.

Ключові слова: установчий договір, господарське товариство, засновники, учасники.

Подписано к печати 27.07.95 г. Объем 1 п. л. Формат 60x84 1/16.
Заказ 206. Бесплатно.

Типография А. О. «Харьковский велосипедный завод им. Г. И. Петровского»
310068, г. Харьков, пр. Московский, 118.

454787

AB 32.926

AB 32.926